

ORİJİNAL ARAŞTIRMA ORIGINAL RESEARCH

DOI: 10.5336/forensic.2024-106698

Adli Hemşirelik Dersinin Öğrencilerin Duygusal Öz-Yeterlilikleri ile Şiddette Mesleki Rollerine İlişkin Tutumlarına Etkisi: Yarı Deneyssel Bir Çalışma

The Effect of Forensic Nursing Course on Students' Emotional Self-Efficacy and Attitudes Towards Their Professional Roles in Violence: A Quasi-Experimental Study

Esra DOĞAN YILMAZ^a, Emel GÜLNAR^a, Hüsnü ÖZVEREN^a, Yurdagül ERDEM^b

^aKırıkkale Üniversitesi Sağlık Bilimleri Fakültesi, Hemşirelik Bölümü, Hemşirelik Esasları AD, Kırıkkale, Türkiye

^bKırıkkale Üniversitesi Sağlık Bilimleri Fakültesi, Hemşirelik Bölümü, Çocuk Sağlığı ve Hastalıkları AD, Kırıkkale, Türkiye

ÖZET Amaç: Bu çalışma, öğrencilerinin duygusal öz yeterlilikleri ile şiddette mesleki rollerine ilişkin tutumlarına adli hemşirelik dersinin etkisinin belirlenmesi amacıyla yapılmıştır. **Gereç ve Yöntemler:** Araştırma, ön-test son-test tek grupta yarı deneyssel nitelikte yapılmıştır. Araştırmanın örneklemini bir üniversitenin sağlık bilimleri fakültesi hemşirelik bölümünde 2020-2021 akademik yılında, 3. sınıfta verilen adli hemşirelik dersini alan, araştırmaya katılmayı kabul eden 89 öğrenci oluşturmuştur. Veriler Tanıtıcı Özellikler Formu, Duygusal Öz Yeterlilik Ölçeği (DÖYÖ) ve Şiddette Mesleki Rollerine İlişkin Tutum Ölçeği (ŞMRİTO) kullanılarak toplanmıştır. Verilerin değerlendirilmesinde sayı, yüzdelik hesaplaması, ortalama ölçüleri, Wilcoxon Test, Paired örneklem t-testi kullanılmıştır. **Bulgular:** Araştırmaya katılan öğrencilerin %2,2 babasının annesine şiddet uyguladığı, %13,4'ünün kendisinin şiddete maruz kaldığı, şiddete maruz kalanların %66,6'sının psikolojik/duygusal şiddete maruz kaldığı, %33,3'ünün de fiziksel şiddete maruz kaldığı, %57,3'ünün şiddete maruz kalmış bir bireyin yardım alabileceği yerler ile ilgili bilgi sahibi olmadığı belirlenmiştir. Öğrencilerin DÖYÖ ders öncesi (113,85±13,45) ve ders sonrası (120,75±12,71) puan ortalamaları arasındaki fark istatistiksel olarak anlamlı bulunmuştur (p<0,05). Öğrencilerin ŞMRİTO ders öncesi (44,15±3,68) ve ders sonrası (44,03±5,80) puan ortalamaları arasındaki farkın istatistiksel olarak anlamlı olmadığı belirlenmiştir (p>0,05). **Sonuç:** Bu çalışmada, adli hemşirelik dersinin öğrencilerin duygusal öz yeterlilik düzeylerini artırdığı ve hemşirenin rolüne olumsuz bakış alt ölçeğinde öğrencileri çağdaş tutum yönünde geliştirdiği belirlenmiştir. Hemşirelik öğrencilerinin duygusal öz yeterliliklerini içerecek şekilde adli hemşirelik dersinin hemşirelik müfredatına eklenmesi önerilmektedir.

ABSTRACT Objective: This study aimed to determine the effect of the forensic nursing course on students' emotional self efficacy and their attitudes toward professional roles in violence. **Material and Methods:** The study employed a quasi-experimental design with a pretest-posttest single-group approach. The sample consisted of 89 students who were enrolled in the Forensic Nursing Course in the 3rd year of the nursing program at a university's faculty of health sciences during the 2020-2021 academic year and agreed to participate in the study. Data were collected using the Descriptive Characteristics Form, the Emotional Self Efficacy Scale, and the Attitudes Scale Regarding Professional Role in Violence. Descriptive statistics, percentages, mean values, the Wilcoxon test, and paired sample t-tests were used for data analysis. **Results:** Among the participants, 2.2% reported that their fathers had committed violence against their mothers, 13.4% had experienced violence themselves, 66.6% of whom reported psychological/emotional violence, while 33.3% experienced physical violence. Additionally, 57.3% stated they were unaware of resources available for individuals exposed to violence. The mean pre-course and post-course scores for the Emotional Self Efficacy Scale were 113.85±13.45 and 120.75±12.71, respectively, with a statistically significant difference (p<0.05). However, no significant difference was found between pre-course (44.15±3.68) and post-course (44.03±5.80) scores on the Attitudes Scale Regarding Professional Role in Violence (p>0.05). **Conclusion:** The Forensic Nursing Course improved students' emotional self efficacy levels and fostered contemporary attitudes regarding the nurse's role in addressing violence. It is recommended to integrate the forensic nursing course into the nursing curriculum to enhance students' emotional self efficacy.

Anahtar Kelimeler: Adli hemşirelik; duygusal öz yeterlilik; hemşirelik; öğrenci hemşire; şiddet

Keywords: Forensic nursing; emotional self efficacy; nursing; student nurse; violence

KAYNAK GÖSTERMEK İÇİN:

Doğan Yılmaz E, Gülnar E, Özveren H, Erdem Y. Adli hemşirelik dersinin öğrencilerin duygusal öz-yeterlilikleri ile şiddette mesleki rollerine ilişkin tutumlarına etkisi: Yarı deneyssel bir çalışma. Türkiye Klinikleri J Foren Sci Leg Med. 2025;22(2):124-32.

Correspondence: Esra DOĞAN YILMAZ

Kırıkkale Üniversitesi Sağlık Bilimleri Fakültesi, Hemşirelik Bölümü, Hemşirelik Esasları AD, Kırıkkale, Türkiye

E-mail: esrayilmaz@kku.edu.tr

Peer review under responsibility of Türkiye Klinikleri Journal of Forensic Medicine and Forensic Sciences.

Received: 14 Nov 2024

Received in revised form: 12 Jan 2025

Accepted: 13 Jan 2025

Available online: 11 Mar 2025

2619-9459 / Copyright © 2025 by Türkiye Klinikleri. This is an open access article under the CC BY-NC-ND license (<http://creativecommons.org/licenses/by-nc-nd/4.0/>).

Adli hemşirelik, hemşirelerin adli olaylarla sık karşılaştıkları ancak adli tıp bilgisi yetersiz olan hemşirelerin mağdurun bakımında ve kanıtların toplanmasında yetersiz kalındığının fark edilmesi ile yeni bir alan olarak ABD’de gelişmiştir. İlk olarak eğitilmiş adli hemşirelere olan gereksinim ABD’de (1985) “Şiddet ve Toplum Sağlığı” temalı atölyede, özellikle cinsel suçlara maruz kalan kadınların tedavisi ve kanıtların uygun şekilde ele alınmasına ilişkin gereksinimin dile getirilmesi ile gündeme gelmiştir. Ancak bunun öncesinde 1970’lerden itibaren gönüllü olarak tecavüz mağduru kadınların bakımında görev alan hemşireler suç ve travma üzerine bilgi birikimi ve deneyim kazanmaya başlamışlar. 1976’da ilk cinsel saldırı muayene hemşiresi (The Sexual Assault Nurse Examiner-SANE) kursları açılarak görev aldıkları bilinmektedir.¹ Tüm bu gelişmeler bu özelleşmiş alana kapı aralamış, Amerikan Adli Tıp Bilimleri 1991 yılında adli hemşireliği bilimsel bir disiplin olarak kabul etmiştir. 1992 yılında Uluslararası Adli Hemşireler Birliği kurulmuş, 1995’te Amerikan Hemşireler Birliği (American Nurses Association) adli hemşireliği, hemşireliğin bir uzmanlık dalı olarak kabul etmiş ve 1997 yılında kapsam ve standartları belirlenmiştir. Bu standartlar, 2005 yılında revize edilerek genişlemiş rol ve görev tanımları yayınlanmıştır.^{2,3} Ülkemizde adli hemşirelik ile ilgili doğrudan yasa ve yönetmelikler olmamakla birlikte bu alanda çalışan hemşireler başta Türk Ceza Kanunu, Ceza Muhakemeleri Kanunu, Hemşirelik Kanunu ve Hemşirelik Yönetmeliği kapsamında görev ve sorumluluklarını yerine getirmektedirler.^{2,4}

Adli hemşirelik; insan hakları, sosyal adalet, toplum sağlığı, sağlık bakımı, bilimsel bilgi ve kanıta dayalı uygulamalar ile şiddet ve bununla ilişkili travmayı ele alan hemşirelik alanının bir disiplini. Bu alan, diğer disiplinlerle işbirliği içinde çalışmayı gerektirmektedir.⁵⁻⁷ Günümüzde sağlık çalışanları çok sık adli olaylarla karşılaşmaktadır. Özellikle acil servislerde her olgunun adli olgu olarak göz önüne alınması beklenmektedir.⁸ Bu alanlarda; hemşireden adli olayları raporlandırması, delilleri saklaması, mağdura ve faile müdahale etmesi, adli rapor için adli tıp uzmanları, çocuk koruma merkezleri ve hastanelerin hasta hakları birimleri ile birlikte çalışması beklenmektedir. Elde edilecek deliller mahkemelerde kritik

noktaların aydınlatılmasında hizmet edebileceği gibi mağdurun uygun bakımı almasında da önemlidir.⁹ Ayrıca ülkemizde aile içi şiddet mağduru kadınların yaşadığı Şiddet Önleme ve İzleme Merkezlerinde, yüksek güvenlikli psikiyatri hastanelerinde, istismar mağduru çocukların ifadelerinin alındığı Çocuk İzlem Merkezleri’nde, madde bağımlılarının tedavi ve bakım aldığı Alkol ve Uyuşturucu Madde Bağımlıları Tedavi ve Araştırma Merkezlerinde, cezaevlerinin revirlerinde çalışacak hemşirelere gereksinim vardır.¹⁰ Bütün bu alanlarda çalışabilmeleri için hemşirelerin adli ve hukuki konularda bilgi ve deneyim kazanması gereklidir.^{3,6,11-13} Ancak ülkemizde adli hemşirelik dersi çok az üniversitenin müfredatında yer almaktadır.^{14,15}

Ülkemizde yasal olarak görev tanımı yapılmış adli hemşireler bulunmadığı için adli olaylarda genellikle alana özgü eğitimi olmayan hemşireler tarafından bakım verilmektedir. Bu nedenle, hemşirelik müfredatında adli konulara yönelik eğitim verilmesi önem kazanmaktadır.^{7,13,15} Adli hemşirelik müfredatında, şiddet türleri, nedenleri, fiziksel bulguların adli görüntülenmesi, yaraların sınıflandırılması, tecavüz olaylarında cinsel muayene, delil toplama, delillerin uygun korunması, malpraktis, iş sağlığı ve güvenliği, adli konularda hemşirelerin etik, hukuki sorumlulukları gibi eğitimler yer almaktadır.^{6,12,15}

İnsanlığın varoluşundan bu yana varlığını sürdüren şiddet, birçok insanın yaralanmasına ya da ölmesine neden olmuştur. Bireylerin fiziksel ve ruhsal sağlığını olumsuz etkileyen şiddet, yaşam kalitesini azaltmakta ve toplum huzurunun sürdürülmesinde olumsuz bir rol oynamaktadır.^{12,16-18} Buna rağmen şiddet günümüzde giderek çoğalmakta, adli olaylar içerisinde toplumsal cinsiyet eşitsizliği nedeniyle özellikle kadına yönelik aile içi şiddetle sıklıkla karşılaşılmaktadır.¹² ABD’de 356 acil servis üzerinde yapılan bir çalışmada acillere gelen vakaların 1/3’ünü yaralanmaların oluşturduğu, yaralanmaların büyük kısmının nedeninin şiddet olduğu, bu vakaların yüzde 90’ının hemşireler tarafından bakıldığı belirlenmiştir.¹⁹ Dolayısıyla hemşirelerin çalıştıkları birimlerde şiddete ilişkin vakalara yaklaşımı ve bu bireylere karşı geliştireceği tutum önem kazanmaktadır.²⁰

Tutum, Türk Dil Kurumu’na göre tutulan yol, tavır anlamına gelmekte ve bireylerin belirli bir du-

rumdaki tepkilerini ifade etmektedir.²¹ Bireylerin şiddete ilişkin geliştireceği tutumlarını bazı bireysel özelliklerinin etkilediği belirtilmektedir.²⁰ Bu özelliklerden birisi bireyin birçok duruma uyum sağlayabilmesi için duygusal işlevselliğini kullanabilme yeteneği olan duygusal öz yeterliliğidir.²² Duygusal öz yeterlik, duyguyla ilişkili bireyin özüne yönelik algıladığı yetenekler, bu yeteneklerin değerlendirilmesi ve buna bağlı bir inancın gelişmesi şeklinde tanımlanmaktadır.^{23,24} Yapılan bir çalışmada, hemşirelik öğrencilerinin duygusal öz yeterlik düzeylerinin şiddette mesleki rollerine ilişkin tutumlarında anlamlı bir belirleyici olduğu belirlenmiştir.²⁰ Duygusal öz yeterlik empati yoluyla başkalarının duygusal yaşantılarına dâhil olmayı kolaylaştırmaktadır.^{20,23} Bu özelliği ile duygusal öz yeterlik şiddete uğramış bireyi tanılama, destek olma ve çözüm üretmede sağlık personelinin uygun yaklaşımda bulunmasına katkı sağlayabilmektedir.^{23,25}

Dolayısıyla toplumda sıklıkla karşılaşılan şiddet olaylarında hemşirelerin adli hemşirelik bilgilerini kullanarak uygun yaklaşımlarda bulunması ve şiddete uğrayan bireye yönelik olumlu tutum geliştirmesinde duygusal öz yeterlilik düzeyleri oldukça önemlidir. Hemşirelerin olumlu tutum geliştirmesinin karşılaştıkları şiddet olaylarını bütüncül ele almalarına ve hemşirelik sürecinde bireysel bakımı planlamalarına katkı sağlayarak bakımın kalitesini arttıracak beklenmektedir. Bu bakımdan hemşirelerin müfredatında adli hemşirelik dersinin olmasının duygusal öz yeterlik düzeylerinin geliştirilmesine ve şiddette mesleki rollerine ilişkin bilgi sahibi olmalarına katkı sağlayacağı ve bu konuda farkındalık oluşturacağı düşünülmektedir.

GEREÇ VE YÖNTEMLER

ARAŞTIRMANIN AMACI

Bu çalışma, hemşirelik öğrencilerinin duygusal öz yeterlilikleri ile şiddette mesleki rollerine ilişkin tutumlarına adli hemşirelik dersinin etkisinin belirlenmesi amacıyla yapılmıştır.

Araştırmanın Hipotezleri

■ Hemşirelik öğrencilerinin duygusal öz yeterliliklerine adli hemşirelik dersinin etkisi vardır.

■ Hemşirelik öğrencilerinin şiddette mesleki rollerine ilişkin tutumlarına adli hemşirelik dersinin etkisi vardır.

Araştırmanın Tipi

Araştırma, ön-test son-test tek grupta yarı deneysel nitelikte yapılmıştır.

ARAŞTIRMANIN EVREN VE ÖRNEKLEMİ

Araştırmanın evrenini bir üniversitenin sağlık bilimleri fakültesi hemşirelik bölümü 3. sınıfında öğrenim gören, adli hemşirelik dersini alan 107 öğrenci oluşturmuştur. Araştırmanın örneklemini araştırmaya katılmayı kabul eden ve veri toplama formlarını eksiksiz dolduran 89 öğrenci oluşturmuştur. Araştırmada öğrencilerin %83,1'ine ulaşılmıştır.

VERİLERİN TOPLANMASI

Araştırmada veriler “Tanıtıcı Özellikler Formu”, “Duygusal Öz Yeterlilik Ölçeği” ve “Şiddette Mesleki Rollerine İlişkin Tutum Ölçeği (ŞMRİTO)” kullanılarak toplanmıştır.

Tanıtıcı Özellikler Formu: Hemşirelik öğrencilerinin sosyodemografik ve şiddete ilişkin özelliklerini belirlemek amacıyla literatürden yararlanılarak araştırmacılar tarafından hazırlanan 37 sorudan oluşmuştur.^{20,24}

Duygusal Öz Yeterlilik Ölçeği (DÖYÖ): Ölçek, Kirk ve ark. tarafından geliştirilmiş olup, Türkçe geçerlik ve güvenirlik çalışması Totan ve ark. tarafından yapılmıştır.^{24,26} 5’li Likert tipinde olan ölçek 32 maddeden oluşmaktadır. Ölçeğin duyguları düzenleme, duyguları düşüncüyü destekleyici olarak kullanma, duyguları anlama ve duyguları algılama olmak üzere 4 boyutu vardır. Toplam puanı maddelerinin tümünün toplamıyla elde edilen ölçekten alınabilecek puanlar 32-160 arasındadır. Yüksek puanlar katılımcının üst düzeyde duygusal öz yeterlilik algısına sahip olduğunu, düşük puanlar ise yetersiz ya da sınırlı duygusal öz yeterlilik algısına sahip olduğunu göstermektedir. Totan ve ark.’nın yaptıkları çalışmada, ölçeğin iç tutarlılık katsayısının 0,79, bu çalışmada ise 0,90 olduğu saptanmıştır.²⁴

Şiddette Mesleki Rollerine İlişkin Tutum Ölçeği: Ölçek, Gömbül tarafından geliştirilmiş ve hemşirelerin şiddette mesleki rollerine ilişkin tutumlarını be-

lirlemektedir.²⁷ Hemşirelerin destekleyici girişimlerine ilişkin 6 soru, evliliği her koşulda sürdürmeye yönelik 4 soru, evlilik birliktelikliğini sonlandırmaya yönelik 2 soru ve hemşirelerin rolüne olumsuz bakışına yönelik 3 soru olmak üzere toplam 15 soru içermektedir. 5'li Likert tipinde olan ölçeğe 6'sı negatif 15 soru bulunmaktadır. Ölçekten alınabilecek puanlar 15 ile 75 arasında değişmektedir. Ölçekten yüksek puan alınması, hemşirelerin geleneksel tutumunda artmayı, düşük puan alınması ise geleneksel tutumdan uzaklaşmayı ve çağdaş görüşte olduklarını göstermektedir. Gömbül'ün yaptığı çalışmada ölçeğin iç tutarlılık katsayısının 0,72, bu çalışmada ise 0,70 olduğu saptamıştır.²⁷

ARAŞTIRMANIN UYGULANMASI

Adli hemşirelik dersi, hemşirelik müfredatında 6. yarıyılında seçmeli ders olarak verilmektedir. Haftada 2 saat olarak verilen ders içeriği; adli hemşireliğin dünyada ve Türkiye'de gelişimi, adli hemşireliğin çalışma alanları, adli birimlerle ilgili birim ve kuruluşlar, adli olgularda hemşirenin rolü, hemşirelikle ilgili yasa ve yönetmelikler, malpraktis ve hemşirelik, şiddet kavramı ve türleri, çocuk istismarı ve ihmali, yaşlı istismarı, aile içi şiddet, kadına yönelik şiddet, adli hemşirelik ve etik, malpraktis, adli vakalarla iletişim ve hukukla ilişkisini kapsamaktadır.

Adli hemşirelik dersi öncesi öğrencilerden Tanıtıcı Özellikler Formu, Duygusal Öz Yeterlilik Ölçeği ve Şiddette Mesleki Rollerine İlişkin Tutum Ölçeğini değerlendirmek için veriler toplanmıştır. Adli hemşirelik dersi kapsamında şiddet konusu 4 hafta boyunca çevrim içi atölye çalışmaları ile yapılmıştır. 10 kişilik öğrenci grupları oluşturulmuştur. Atölye çalışmasında oturumlar; kadın üzerine düşünme, toplumsal cinsiyet üzerine düşünme, cinsiyete dayalı iş bölümü, kadın olmanın zorlukları ile güzel yanları ve kadına şiddeti içermiştir. Bu tartışmalar grup içinde tartışılmıştır. Atölye çalışmasında eşleştirme oyunu, verilen vakalara ilişkin çözümlemeler yapılması sağlanmıştır. Atölye çalışmalarının sonunda öğrencilere son test olarak DÖYÖ ve ŞMRİTÖ tekrar uygulanmıştır.

VERİLERİN DEĞERLENDİRİLMESİ

Araştırmadan elde edilen veriler SPSS 22 (IBM Corporation, ABD) programında sayı, yüzdelik, ortalama

ölçüleri (minimum, maksimum) kullanılarak yapılmıştır. Skewness ve Kurtosis değerleri kullanılarak verilerin normal olduğu belirlenmiş ve Wilcoxon Test ve Paired örneklem t-testi kullanılmıştır. İstatistiksel testlerde anlamlılık düzeyi $p < 0,05$ olarak alınmıştır.

ARAŞTIRMANIN ETİK YÖNÜ

Helsinki Deklarasyonu prensiplerine uygun olarak gerçekleştirilen bu araştırmanın uygulanabilmesi için Kırıkkale Üniversitesi Girişimsel Olmayan Araştırmalar Etik Kurulu'ndan (tarih: 15 Nisan 2021; no: 2021.04.08) etik kurul onayı alınmıştır. Çalışmanın yapıldığı kurumdaki yazılı izin alınmıştır. Araştırmada kullanılan ölçekler için yazarlarından izin alınmıştır. Araştırmaya katılan öğrencilere araştırma konusunda bilgi verilmiş bilgilendirilmiş onamları alınmıştır.

BULGULAR

Araştırmaya katılan öğrencilerin yaş ortalaması $20,15 \pm 1,30$ 'dur. Öğrencilerin %85,4'ü kadın, %85,4'ü orta sosyoekonomik düzeyde olup çoğunluğu (%93,3) hemşirelik mesleğini sevdiğini ifade etmiştir. Öğrencilerin %55,1'i de çekingen kişilik özelliğine sahip olduğunu belirtmiştir (Tablo 1).

Tablo 2'de şiddet durumlarına ilişkin özellikler verilmiştir. Tabloda araştırmaya katılan öğrenciler-

TABLO 1: Öğrencilerin tanıtıcı özellikleri (n=89)

Tanıtıcı özellikler	n	%
Cinsiyet		
Kadın	76	85,4
Erkek	13	14,6
Sosyoekonomik düzey		
Düşük	11	12,4
Orta	76	85,4
Yüksek	2	2,2
Hemşirelik mesleğine ilişkin duygularınız		
Hemşirelik mesleğini seviyorum	83	93,3
Hemşirelik mesleğini sevmiyorum	6	6,7
Kişilik yapısı		
Atılgan	40	44,9
Çekingen	49	55,1
Yaş ortalaması ($\bar{X} \pm SS$)	20,15±1,30	(minimum:18, maximum:25)

SS: Standart sapma

TABLO 2: Öğrencilerin şiddet durumlarına ilişkin özellikleri (n=89)

Şiddete ilişkin özellikler	n	%
Babanın anneye şiddet uygulama durumu		
Çoğunlukla	2	2,2
Bazen	3	3,4
Hiçbir zaman	84	94,4
Şiddete maruz kalma durumu		
Evet	12	13,4
Hayır	77	86,6
Maruz kalınan şiddet türü (12)*		
Fiziksel şiddet	4	33,3
Psikolojik/duygusal şiddet	8	66,6
Şiddete maruz kalmış bir bireyin yardım alabileceği yerler ile ilgili bilgi durumu		
Evet	38	42,7
Hayır	51	57,3
Çok çabuk öfkelenme durumu		
Çoğunlukla	23	25,8
Bazen	61	68,5
Hiçbir zaman	5	5,6
Öfke duygusunu kontrol edebilme durumu		
Çoğunlukla	43	48,3
Bazen	44	49,4
Hiçbir zaman	2	2,2
Stresli bir yapıya sahip olma durumu		
Her zaman	36	40,4
Bazen	49	55,1
Hiç	4	4,5
Stresle baş etme yöntemi (n=259)**		
Hiçbir şey yapmayan	9	3,5
Gevşeme egzersizleri yapan	17	6,5
İletişime geçen	25	9,6
Dua eden	54	20,9
Müzik dinleyen	63	24,3
Empati yapan	29	11,2
Spor yapan	13	5,0
Sosyal destek arayan	3	1,2
Uyuyan	46	17,8
Şiddetle ilgili eğitim alma durumu		
Evet	4	4,5
Hayır	85	95,5

* Şiddete maruz kalan katılımcılar üzerinden değerlendirme yapılmıştır.

**Birden fazla yanıt verildiği için n katlanmıştır.

den çok azının (%2,2) babasının annesine şiddet uyguladığı, %13,4'ünün kendisinin şiddete maruz kaldığı, şiddete maruz kalanların %66,6'sının psikolojik/duygusal şiddete maruz kaldığı, %33,3'ünün de fiziksel şiddete maruz kaldığı belirlenmiştir. Öğrencilerin %57,3'ünün şiddete maruz kalmış bir bireyin yardım alabileceği yerler ile ilgili bilgi sahibi olma-

dığı görülmüştür. Öğrencilerin %68,5'i bazen, %25,8'i çoğunlukla çabuk öfkelenediklerini ifade etmiş, %2,2'si öfkelenediklerinde öfke duygusunu hiçbir zaman kontrol edemediklerini belirtmişlerdir. Öğrencilerden %55,1'i bazen, %40,4'ü her zaman stresli bir yapıya sahip olduklarını belirtmişlerdir. Öğrencilerin en sık başvurdukları stresle baş etme yöntemi müzik dinlemek (%24,3) dua etmek (% 20,4), uyu-makken (%17,8), sosyal destek aramanın (%1,2) en az başvurulan yöntem olduğu belirlenmiştir. Öğrencilerin büyük çoğunluğu (%95,5) şiddetle ilgili daha önce herhangi bir eğitim almamışken, %4,5'i daha önce sempozyum/konferans aracılığıyla konuya ilişkin bilgi edindiğini ifade etmiştir.

Araştırmaya katılan öğrencilerin adli hemşirelik dersi öncesi ve sonrası DÖYÖ ile ŞMRİTÖ ve alt boyutlarından aldıkları puan ortalamaları Tablo 3'te verilmiştir. Öğrencilerin duygusal öz yeterlilik puanı ders öncesi ve sonrası sırasıyla; 113,85±13,45 ve 120,75±12,71'dir. Öğrencilerin adli hemşirelik dersi öncesi ve sonrası duygusal öz yeterlilik puan ortalamaları arasındaki fark istatistiksel olarak anlamlı bulunmuştur (p<0,05). Öğrencilerin şiddette mesleki rollerine ilişkin tutum puan ortalamaları ders öncesi ve sonrası sırasıyla; 44,15±3,68 ve 44,03±5,80'dir. Öğrencilerin adli hemşirelik dersi öncesi ve sonrası şiddette mesleki rollerine ilişkin tutum puan ortalamaları arasındaki farkın istatistiksel olarak anlamlı olmadığı belirlenmiştir (p>0,05).

TARTIŞMA

Hemşirelerin şiddete ilişkin adli olaylara yaklaşımı ve bireye yönelik geliştireceği tutum oldukça önemlidir ve duygusal öz yeterlilik gibi bazı bireysel özelliklerin bu tutumu etkilediği belirtilmektedir.²⁰ Ülkemizde yasal olarak görev tanımı yapılmış adli hemşireler bulunmadığı için, günümüzde her geçen gün artan ve önemli adli olaylardan biri olan şiddet vakalarında hemşirelerin uygun yaklaşımlarda bulunabilmelerine adli hemşirelik dersinin katkı sağlayabileceği düşünülmektedir.^{13,15,16} Bu doğrultuda adli hemşirelik dersinin hemşirelik öğrencilerinin duygusal öz yeterlilikleri ile şiddette mesleki rollerine ilişkin tutumlarına etkisinin incelenmesi amacıyla yapılan bu çalışmanın bulguları literatür ışığında tartışılmıştır.

TABLO 3: Hemşirelik öğrencilerinin adli hemşirelik dersi öncesi ve sonrası DÖYÖ ve ŞMRİTÖ puan ortalamalarının dağılımı (n=89)

Ölçek ve alt boyutları	Önce $\bar{X} \pm SS$	Sonra $\bar{X} \pm SS$	İstatistiksel değerlendirme
DÖYÖ alt ölçekleri	Duyguları düzenleme	30,33±4,31	32,73±4,07 t=-4,944 p=0,000
	Duyguları düşünceyi destekleyici olarak kullanma	27,87±4,03	29,65±4,26 t=-3,538 p=0,001
	Duyguları anlama	29,70±4,19	31,12±3,58 t=-3,408 p=0,001
	Duyguları algılama	25,93±3,52	27,24±3,09 t=-3,532 p=0,001
	DÖYÖ Toplam	113,85±13,45	120,75±12,71 t=-4,840 p=0,000
ŞMRİTÖ alt ölçekleri	Hemşirelerin destekleyici girişimleri	27,08±3,18	27,65±3,92 t=-1,368 p=0,175
	Evliliği her koşulda sürdürme	6,57±2,31	6,43±2,70 t=0,519 p=0,605
	Evlilik birikteliğini sonlandırma	4,92±1,62	4,91±1,70 t=0,063 p=0,950
	Hemşirelerin rolüne olumsuz bakış	5,57±2,02	5,03±1,93 t=2,596 p=0,011
	ŞMRİTÖ Toplam	44,15±3,68	44,03±5,80 t=0,204 p=0,839

*Wilcoxon Test, Paired örneklem t-testi. SS: Standart sapma; DÖYÖ: Duygusal Öz Yeterlilik Ölçeği; ŞMRİTÖ: Şiddette Mesleki Rollerine İlişkin Tutum Ölçeği

Çalışmada, öğrencilerin adli hemşirelik dersi sonrası DÖYÖ puan ortalamalarının ders öncesine göre anlamlı olarak yükseldiği saptanmıştır (Tablo 3). Öğrencilerin duygusal öz yeterliliklerinin orta düzeyde olduğu görülmektedir. Bu sonuç öğrencilerde adli hemşirelik dersi sonrası duygusal öz yeterlilik algısının olumlu yönde etkilendiğini düşündürmektedir. Literatür incelendiğinde; hemşirelik öğrencileri ile yapılan çalışmalarda Taher ve Topatan DÖYÖ toplam puan ortalamasını 114,1±20,9; Türkoğlu ve ark. 110,50±22,89 olarak bulmuşlardır.^{20,28} Çalışmamız, literatürle benzerlik göstermekte olup, adli hemşirelik dersi sonrası öğrencilerin puanının daha da yükseldiği görülmektedir. Öz yeterlilik bir görevi yerine getirmede, bir beceri ortaya koyabilmede uygun davranış biçimi sergileyebilmede eylemleri organize etmek ya da bireyin bu becerilerine yönelik inançlarını kapsamaktadır.²⁹ Bu nedenle öğrencilerin tutum ve davranış geliştirmelerinde duygusal öz yeterlilik düzeyleri önemlidir. Bununla birlikte duygusal öz yeterliliğin bir bireyin duygularını anlama, algılama ve bireylere destek olmanın birçok faktörden etkilendiği

ve çalışma hayatı boyunca kazanılması gerektiği unutulmamalıdır. Dolayısıyla bu çalışmada, adli hemşirelik dersinin öğrencilerin duygusal öz yeterlilik düzeylerini geliştirmede önemli bir etkisi olduğu söylenebilir.

Benzer şekilde DÖYÖ alt ölçeklerinde de (duyguları düzenleme, duyguları düşünceyi destekleyici olarak kullanma, duyguları anlama ve duyguları algılama) öğrencilerin ders sonrası puan ortalamalarının ders öncesine göre anlamlı olarak yükseldiği belirlenmiştir (Tablo 3). Duyguları düzenleme, duyguyu tam ve doğru olarak algılayabilme ve kavrayabilme yeteneğidir. Duyguları düşünceyi destekleyici olarak kullanma duyguların düşünceyi destekleme kapasitesi olup, istendiği zaman duygulara ulaşabilme yeteneğidir. Duyguları anlama, duyguların analiz edilebilmesi, öngörülmesi ya da sonuçlarının anlaşılabilmesidir. Duyguları algılama ise, bireyin hedefleri, bilgisi ve farkındalığı doğrultusunda duyguların yönetilmesidir.²⁴ Öğrencilerin DÖYÖ tüm alt ölçeklerinde puanlarının yüksek bulunması, genel duygusal öz yeterlilik düzeylerini olumlu yönde et-

kilemektedir. Duygusal öz yeterliliği yüksek bireyler hem kendilerinin hem de başkalarının duygularını anlayabilmekte ve mevcut duygu durumları üzerinde kontrol sahibi olabilmektedirler.³⁰ Üniversite öğrencileriyle yapılan bir çalışmada öğrencilerin duygusal öz yeterlilikleri ile sıkıntıya dayanma güçleri arasında pozitif yönde anlamlı bir ilişki olduğu saptanmıştır.³¹ Bu çalışmada da adli hemşirelik bilgisinin öğrencilerin duygusal öz yeterliliğini arttırmasının öğrencilerin karşılaştıkları adli olaylarda kendilerinin ve başkalarının duygularını algılama, anlama, destekleme ve düzenlemelerinde daha yeterli olmalarını ve ona göre bireylere yaklaşımda bulunmalarını etkileyecektir.

Çalışmada öğrencilerin adli hemşirelik dersi sonrası ŞMRİTÖ ve alt ölçekleri puan ortalamalarının ders öncesine göre genel olarak azaldığı, ancak bu azalmanın yalnızca hemşirelerin rolüne olumsuz bakış alt ölçeğinde istatistiksel olarak anlamlı olduğu saptanmıştır (Tablo 3). ŞMRİTÖ değerlendirilmesine göre ölçekten 15-75 arası puan alınabilmekte ve yüksek puan alınması, hemşirelerin geleneksel tutumunda artmayı, düşük puan alınması ise geleneksel tutumdan uzaklaşmayı ve çağdaş görüşte olduklarını göstermektedir. Bu çalışmada, adli hemşirelik dersinin hemşirelik öğrencilerinin ŞMRİTÖ toplam puanlarında anlamlı bir değişiklik yaratmaması, öğrencilerin puanlarının zaten çağdaş tutum yönünde olmasından, şiddetin çok yönlü bir kavram olmasından, bireysel özelliklerden kaynaklanıyor olabilir. Nitekim hemşirelik öğrencileriyle aynı ölçek kullanılarak yapılan çalışmalarda bu çalışmadan farklı olarak öğrencilerin tutumlarının geleneksel yönde olduğu saptanmıştır.^{20,32} Bir başka çalışmada ise hemşirelik öğrencilerin tutumlarının oldukça çağdaş yönde olduğu bulunmuştur.³³ Çalışmanın diğer bir sonucuna göre de adli hemşirelik dersi, öğrencilerin hemşirelerin rolüne olumsuz bakış alt ölçeğinde çağdaş tutum sergilemelerine olumlu katkı sağladığı görülmekte olup çalışmamız için olumlu bir bulgudur. Bu sonuç bize öğrencilerin şiddete uğramış kadına/bireye karşı mesleki rollerinde yaşadığı toplumun yapısına benzer şekilde şiddeti normalleştiren, profesyonellikten uzak geleneksel bir yaklaşım yerine, maruz kalınan şiddete karşı kadınları/bireyleri

destekleyen, savunan ve mesleki rol olarak şiddet konusunda sorumluluk alma eğiliminde olduklarını düşündürmektedir.

Günümüzde özellikle kadına yönelik şiddetin önlenmesinde yasaların koruyucu olmadığı ve şiddete uğrayan kadınların etkin bir şekilde korunamadığı da bilinmektedir. Dünya Sağlık Örgütü sağlık çalışanlarının şiddetin önlenmesinde önemli rolleri olması nedeniyle şiddete ilişkin duyarlılığının artırılması için eğitimin önemli bir strateji olduğunu vurgulamıştır.³⁴ Özellikle kadına yönelik aile içi şiddette sağlık çalışanlarının önemli rolü olduğu belirtilmektedir. Ayrıca lisans hemşirelik programında şiddet konusunda hemşirelerin rollerinin önemine değinilmesi kültürel olarak kadına yönelik şiddet hakkında yineleyici ve kalıplaşmış tutumlara odaklanılması önerilmektedir.^{20,35} Öğrenci hemşirelerin eğitimleri sırasında duygusal özyeterliliğini geliştirerek ve şiddetin önlenmesi konusunda farkındalık yaratarak, şiddete uğrayan bireylere yaklaşımdaki rollerini bilerek ve çözüm önerileri üretirek mezun olmaları büyük önem arz etmektedir.

SONUÇ

Bu çalışmada, hemşirelik öğrencilerinin duygusal öz yeterlilik puanlarının orta düzeyde olduğu ve adli hemşirelik dersinin öğrencilerin duygusal öz yeterlilik düzeylerini anlamlı olarak arttırdığı bulunmuştur. Öğrencilerin şiddette mesleki rollerine ilişkin puanları ortalamasının hemen altında bulunmuş olup çağdaş bir tutuma sahip oldukları saptanmıştır. Ayrıca adli hemşirelik dersinin hemşirenin rolüne olumsuz bakış alt ölçeğinde öğrencileri çağdaş tutum yönünde geliştirdiği belirlenmiştir. Adli hemşirelik alanında bilgi sahibi olan hemşirelerin yetişebilmesi için özellikle şiddete uğramış bireye uygun yaklaşımda bulunabilmek ve duygusal öz yeterliliklerini geliştirmelerine olanak sağlayacak adli hemşirelik dersinin hemşirelik müfredat programlarına dâhil edilmesi önerilmektedir.

Finansal Kaynak

Bu çalışma sırasında, yapılan araştırma konusu ile ilgili doğrudan bağlantısı bulunan herhangi bir ilaç firmasından, tıbbi alet, gereç ve malzeme sağlayan ve/veya üreten bir firma veya herhangi

bir ticari firmadan, çalışmanın değerlendirme sürecinde, çalışma ile ilgili verilecek kararı olumsuz etkileyebilecek maddi ve/veya manevi herhangi bir destek alınmamıştır.

Çıkar Çatışması

Bu çalışma ile ilgili olarak yazarların ve/veya aile bireylerinin çıkar çatışması potansiyeli olabilecek bilimsel ve tıbbi komite üyeliği veya üyeleri ile ilişkisi, danışmanlık, bilirkişilik, herhangi bir firmada çalışma durumu, hissedarlık ve benzer durumları yoktur.

Yazar Katkıları

Fikir/Kavram: Esra Doğan Yılmaz, Emel Gülnar, Hüsnâ Özveren, Yurdagül Erdem; **Tasarım:** Esra Doğan Yılmaz, Emel Gülnar, Hüsnâ Özveren; **Denetleme/Danışmanlık:** Esra Doğan Yılmaz, Emel Gülnar, Yurdagül Erdem; **Veri Toplama ve/veya İşleme:** Esra Doğan Yılmaz; **Analiz ve/veya Yorum:** Esra Doğan Yılmaz, Emel Gülnar; **Kaynak Taraması:** Esra Doğan Yılmaz, Emel Gülnar, Hüsnâ Özveren; **Makalenin Yazımı:** Esra Doğan Yılmaz, Emel Gülnar, Hüsnâ Özveren, Yurdagül Erdem; **Eleştirel İnceleme:** Esra Doğan Yılmaz, Emel Gülnar, Hüsnâ Özveren, Yurdagül Erdem.

KAYNAKLAR

- Burgess AW, Berger AD, Boersma RR. Forensic nursing. Am J Nurs. 2004;104(3):58-64. Erratum in: Am J Nurs. 2004;104(5):16. [Crossref] [PubMed]
- Erdem Y, Hancı H, Özveren H. Dünya'da ve Türkiye'de Adli Hemşireliğin Tarihsel Gelişimi. Hancı H, Erdem Y, Polat S, editörler. Adli Hemşirelik. 1. Baskı. Ankara: Seçkin Yayıncılık; 2019. p.45-50.
- Lynch AV. Forensic Nursing Science. In: Hammer RM, Moynihan B, Pagliaro EM, eds. Forensic Nursing: A Handbook for Practice. 2nd ed. Burlington, MA: Jones&Bartlett Learning; 2013.
- Çilingir D, Hintistan S. Adli hemşireliğin kapsamı ve yasal boyutu [The scope and legal aspects of forensic nursing]. Hemşirelikte Eğitim ve Araştırma Dergisi. 2012;9(1):10-5. [Link]
- Cerit B, Evler ES, Çalışkan MA. The effect of training on the knowledge level of emergency nurses on collecting, keeping and transferring biological evidence in forensic cases. Erciyes Üniversitesi Sağlık Bilimleri Dergisi. 2021;30(1):63-7. [Crossref]
- Lynch VA. Forensic nursing science: an evolution of the global forensic sciences. Journal of Medical Sciences. 2021;2(4):6-9. [Link]
- Küçükaya B, Kahyaoğlu Süt H. Hemşirelik öğrencilerinin adli hemşirelik hakkındaki bilgi ve düşünceleri [The knowledge and opinions about forensic nursing of nursing students]. Adli Tıp Dergisi. 2018;32(3):106-14. [Link]
- Karadayı B, Kulusayın MÖ, Kaya A, Karadayı Ş. Acil tedavi birimlerinde adli olgudan biyolojik materyal alınması ve gönderilmesi [Collection and transfer of biological materials from forensic cases in emergency units]. Marmara Med J. 2013;26(3):111-7. [Crossref]
- Celbiş O, Karaca M, Özdemir B, Baransel Isır A. Cinsel suçlarda muayene [Examination in sexual crimes]. Harran Üniversitesi Tıp Fakültesi Dergisi. 2004;1(4):48-54. [Link]
- Özveren H, Erdem Y, Polat S. Adli Hemşirelerin Çalışma Alanları. Hancı H, Erdem Y, Polat S, editörler. Adli Hemşirelik. 1. Baskı. Ankara: Seçkin Yayıncılık; 2019. p.55.
- Kent-Wilkinson A. Forensic nursing educational development: an integrated review of the literature. J Psychiatr Ment Health Nurs. 2011;18(3):236-46. [Crossref] [PubMed]
- Santos JS, Santos RC, Araújo-Monteiro GKN, dos Santos RC, Costa GMC, Guerrero-Castañeda RF, et al. Forensic nursing care for older adults in situations of violence: a scoping review. Acta Paul Enferm. 2021;34:eAPE002425. [Link]
- Şentürk S, Büyükaşan B. Hemşirelik son sınıf öğrencilerinin adli hemşirelik konusundaki bilgi ve görüşlerinin belirlenmesi [Determination of knowledge and opinions about forensic nursing of senior nursing students]. Bozok Med J. 2013;3(3):19-26. [Link]
- Doğan MB, Eycan Ö, Yazıcı A, Gülata B, Çapan M, Temel SM. Evaluation of teaching forensic nursing course on undergraduate nursing student's forensic nursing knowledge. Egyptian Journal of Forensic Sciences. 2022;12(1):1-9. [Crossref]
- Özden D, Özveren H, Yılmaz İ. The impact of forensic nursing course on students' knowledge level on forensic evidence. J Forensic Leg Med. 2019;66:86-90. [Crossref] [PubMed]
- Bingöl TY, Kartal B. Effect of the forensic nursing lesson on students' recognition of the signs of violence against women. MEYAD Akademi. 2022;3(1):186-98. [Link]
- Özpulat F. Hemşirelik öğrencilerinin şiddet eğilimleri ile toplumsal cinsiyet algıları arasındaki ilişki [The relationship between nursing students' violent tendencies and gender perceptions]. Başkent Üniversitesi Sağlık Bilimleri Fakültesi Dergisi. 2017;2(2):151-61. [Link]
- Sánchez OR, Vale DB, Rodrigues L, Surita FG. Violence against women during the COVID-19 pandemic: an integrative review. Int J Gynaecol Obstet. 2020;151(2):180-7. [Crossref] [PubMed] [PMC]
- Simmons B, Grandfield K. Focus on forensic nursing education. J Emerg Nurs. 2013;39(6):633-4. [Crossref] [PubMed]
- Taher ZO, Topatan S. Hemşirelik öğrencilerinin duygusal öz-yeterlik düzeylerinin kadına yönelik şiddete ve şiddete uğrayan kadına karşı mesleki rollerine ilişkin tutumlarına etkisi. Türkiye Klinikleri Tıp Etiği-Hukuku Tarihi Dergisi. 2021;29(2):223-34. [Crossref]
- Türk Dil Kurumu [Internet]. Tutum. Erişim linki: [Link]
- Ulutaş A. Ergenlerde sosyal öz-yeterlik algısı ve duygusal öz-yeterlik arasındaki ilişkinin yapısal eşitlik modeli ile incelenmesi: bir model önerisi [Investigation of the relationship between the perception of social self-efficacy and emotional self-efficacy in adolescents using the structural equation model: a model proposal]. Bartın Univ J Fac Educ. 2016;5(3):831-41. [Link]
- Dharmanegara IBA, Pradesa HA. The influence of self-efficacy and emotional intelligence toward caring behavior among nurses in public hospital Denpasar Bali. IOSR J Nurs Health Sci. 2015;4(2):9-15. [Link]
- Totan T, İkiz E, Karaca R. Duygusal öz-yeterlik ölçeğinin Türkçeye uyarlanarak tek ve dört faktörlü yapısının psikometrik özelliklerinin incelenmesi [The adaptation of the emotional self-efficacy scale to Turkish university students and the examination of the psychometric characteristics of its structure in one and four factors]. DEÜ Buca Eğitim Fakültesi Dergisi. 2010;28:71-95. [Link]

25. Molero Jurado MDM, Pérez-Fuentes MDC, Oropesa Ruiz NF, Simón Márquez MDM, Gázquez Linares JJ. Self-efficacy and emotional intelligence as predictors of perceived stress in nursing professionals. *Medicina (Kaunas)*. 2019;55(6):237. [\[Crossref\]](#) [\[PubMed\]](#) [\[PMC\]](#)
26. Kirk BA, Schutte NS, Hine DW. Development and preliminary validation of an emotional self-efficacy scale. *Pers Individ Dif*. 2008;45(5):432-6. [\[Crossref\]](#)
27. Gömbül Ö. Hemşirelerin ailede kadına eşi tarafından uygulanan şiddete ve şiddette mesleki role ilişkin tutumları [Nurses attitudes towards violence imposed on women by her husband in the family and their professional role in violence]. *HEMAR-G*. 2000;2(1):19-32. [\[Link\]](#)
28. Türkoğlu N, Kavuran E, Ay E. Hemşirelik öğrencilerinin duygusal zekâ ve duygusal öz-yeterlilik düzeyleri arasındaki ilişkinin incelenmesi. 1. Uluslararası 3. Ulusal Kültürlerarası Hemşirelik Kongresi. Şanlıurfa: Bildiri Kitabı. 2017;21-4.
29. Bandura A. *Self-Efficacy: The Exercise Of Control*. 1st ed. New York: W.H. Freeman and Company; 1997. [\[Crossref\]](#)
30. Choi S, Kluemper DH, Sauley KS. Assessing emotional self-efficacy: evaluating validity and dimensionality with cross-cultural samples. *Applied Psychology*. 2013;62(1):97-123. [\[Crossref\]](#)
31. Akkuş Çutuk Z. Üniversite öğrencilerinin duygusal öz-yeterlilik ile sıkıntıya dayanma düzeyi ilişkisi [Relationship between emotional self-efficacy and distress tolerance of university students]. *Anemon Muş Alparslan Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*. 2019;7(3):211-8. [\[Crossref\]](#)
32. Kaplan S, Akalın A, Pınar G, Yılmaz T. Hemşirelik öğrencilerinin kadına yönelik aile içi şiddete ve mesleki rollerine yönelik tutumları [Attitudes of students nursing toward domestic violence against women and professional roles in domestic violence]. *Yıldırım Beyazıt Üniversitesi Sağlık Bilimleri Fakültesi Hemşirelik E-Dergisi*. 2014;2(1):26-35. [\[Link\]](#)
33. Erenoğlu R, Can R. Hemşirelik bölümü öğrencilerinin kadına yönelik şiddete ve şiddette mesleki role ilişkin tutumları ve etkileyen faktörler [The attitudes of nursing students towards violence against women and occupational role in violence and affecting factors]. *Van Sağlık Bilimleri Dergisi*. 2020;13(2):31-41. [\[Link\]](#)
34. World Health Organization. Violence against women. Intimate partner and sexual violence against women fact sheet. Geneva; 2014. [\[Link\]](#)
35. Alshammari KF, McGarry J, Higginbottom GMA. Nurse education and understanding related to domestic violence and abuse against women: an integrative review of the literature. *Nurs Open*. 2018;5(3):237-53. [\[Crossref\]](#) [\[PubMed\]](#) [\[PMC\]](#)